

राज्यातील देवस्थानाच्या जमिनीची तपासणी तसेच या जमिनी बेकायदेशीर हस्तांतरीत झाल्या असल्यास पुर्ववत देवस्थानांच्या नांवे करण्याबाबत पूरक दिशानिर्देश....

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक: डिईव्ही-२०१५/प्र.क्र. १५१/ज-१अ
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक: ०६ नोव्हेंबर, २०१८

वाचा :-

- १) शासन परिपत्रक क्र.डिईव्ही-२०१०/प्र.क्र.९/ल-४, दिनांक ३० जुलै, २०१०.
- २) शासन शुध्दीपत्रक क्र.डिईव्ही-२०१०/प्र.क्र.९/ल-४, दिनांक २९ जून, २०११.
- ३) शासन निर्णय क्र. वक्फ-२०१५/प्र.क्र. ७८/ज-१अ, दिनांक १३ एप्रिल, २०१६.
- ४) शासन पत्र क्र.डिईव्ही-२०१५/प्र.क्र.१५१/ज-१अ, दिनांक २० जून, २०१८.

प्रस्तावना :-

०१. अंशतः व पूर्णतः सारामाफी असलेल्या देवस्थान जमिनींचे हस्तांतरण बेकायदेशीरपणे वा शासनाच्या परवानगीशिवाय होत असल्याच्या बऱ्याच तक्रारी शासनाकडे प्राप्त झाल्या होत्या. त्याअनुषंगाने अंशतः व पूर्णतः सारामाफी असणाऱ्या देवस्थान जमिनींची जी बेकायदेशीर आणि सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या अथवा शासनाच्या पूर्वपरवानगीशिवाय हस्तांतरणे झालेली आहेत, अशा बेकायदेशीर हस्तांतरणाबाबतची प्रकरणे विलंबाचा कालावधी क्षमापित करून स्वतःहून पुनरिक्षणात घेऊन, गुणवत्तेवर योग्य ते आदेश करण्याबाबत संदर्भाधीन क्र. १ वरील शासन परिपत्रक क्र.डिईव्ही-२०१०/प्र.क्र.९/ल-४ दिनांक ३० जुलै, २०१० अन्वये क्षेत्रीय महसूली प्राधिकारी अथवा अधिकारी यांना दिशानिर्देश दिलेले आहेत. तसेच शासनाने सदरहू शासन परिपत्रकामधील परिच्छेद क्र. २ मध्ये दिनांक २९ जून, २०११ रोजी संदर्भाधीन क्र. २ वरील शुध्दीपत्रक काढून काही सुधारणा केली आहे.

०२. संदर्भाधीन क्र. १ व २ येथे नमूद शासन परिपत्रक दि. ३० जुलै, २०१० आणि शुध्दीपत्रक दि. २९ जून, २०११ च्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने मा. मुंबई उच्च न्यायालयात रिट याचिका क्र. २७५९/२०११, रिट याचिका क्र. १३३५३/२०१६ व रिट याचिका क्र. १३४८८/२०१७ दाखल झालेल्या आहेत. या याचिकांच्याबाबत मा. उच्च न्यायालय, खंडपीठ मुंबई येथे वेळोवेळी सुनावण्या झालेल्या आहेत. या याचिकांच्या दि. १४.०८.२०१८ रोजी झालेल्या सुनावणीसमयी मा. उच्च न्यायालयाने क्षेत्रीय पातळीवर कार्यरत महसूली प्राधिकारी व अधिकारी यांना देवस्थान जमिनींचा शोध घेणे किंवा अशा

जमिनीच्या व्यवस्थापकांचा आणि प्रशासकांचा (जर तसे ते असतील तर) शोध घेणे याबाबतीत अडचणी येत असल्यास त्यावेळी करावयाच्या कार्यवाहीविषयी काही निरीक्षणे केलेली आहेत.

सदर निरीक्षणांच्या अनुषंगाने देवस्थान इनाम जमिनीबाबत क्षेत्रिय महसूली प्राधिकारी व अधिकारी यांना पूरक दिशानिर्देश देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती:-

शासन परिपत्रक :-

उपरोक्त पार्श्वभूमीवर देवस्थान इनाम जमिनीबाबत क्षेत्रिय महसूली प्राधिकारी व अधिकारी यांना पुढील प्रमाणे पूरक दिशानिर्देश देण्यात येत आहेत:-

- १) मा. मुंबई उच्च न्यायालयात दाखल रिट याचिका क्र. २७५९/२०११, रिट याचिका क्र. १३३५३/२०१६ व रिट याचिका क्र. १३४८८/२०१७ मधील मा. मुंबई उच्च न्यायालयाचे दि. १४.०८.२०१८ रोजीच्या आदेशाची प्रत मा. मुंबई उच्च न्यायालय, मुंबई यांच्या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे. तरी, सदर आदेशांचे अवलोकन व्हावे. तसेच, सदर आदेशांमधील निरीक्षणांच्या अनुषंगाने तातडीने आवश्यक ती कार्यवाही करण्याची दक्षता घ्यावी.
- २) देवस्थान जमिनीचे बेकायदेशीर हस्तांतरण झाल्याचे निदर्शनास आलेल्या प्रकरणांपैकी पुनरीक्षणात दाखल करून घेतलेल्या प्रकरणांपैकी प्रलंबित प्रकरणे लवकरात लवकर निकाली काढण्याबाबतचे काम प्राधान्याने हाती घ्यावे, तसेच, ज्या प्रकरणांमध्ये, कोणत्याही प्रकारची कार्यवाही करण्यात आलेली नाही अशा प्रकरणांमध्ये, ६ महिन्यांमध्ये अर्ध-न्यायिक कार्यवाही पूर्ण करण्यात यावी व त्याबाबतचा सविस्तर अहवाल शासनास सादर करण्यात यावा. यासंदर्भात यापूर्वीच संदर्भाधीन क्र.४ येथे नमूद शासन पत्र क्र.डिईव्ही-२०१५/प्र.क्र.१५१/ज-१अ, दिनांक २० जून, २०१८ अन्वये निर्देश दिलेले आहेत. त्याप्रमाणे सत्वर कार्यवाही पूर्ण करावी.
- ३) संदर्भीय क्रं १ वरील शासन परिपत्रक क्र. डीईव्ही-२०१०/प्र.क्र.९/ल-४, दि.३०/०७/२०१० मधील तरतूदीनुसार ज्या देवस्थान जमिनीची प्रकरणे शासनाने पुनरीक्षणात दाखल करून घेतल्यानंतर ज्या प्रकरणा मध्ये अशी देवस्थान जमीन ही योग्य व्यक्तीच्या (विश्वस्त/व्यवस्थापक) यांच्या प्रत्यक्ष ताब्यामध्ये देणे आवश्यक आहे, तथापि, ज्या प्रकरणांमध्ये विश्वस्त/ व्यवस्थापक आढळून येत नाहीत, त्या प्रकरणी महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त

अधिनियम, १९५० मधील तरतुदीच्या अनुषंगाने धर्मादाय उपायुक्त / सहायक आयुक्त यांच्याकडे संदर्भ करून पुढील प्रमाणे चौकशी करून घ्यावी :-

- अ) संबंधित जमिनीच्या संदर्भात विश्वस्त/व्यवस्थापक अस्तित्वात आहेत किंवा कसे?
- ब) तसेच विश्वस्त अथवा व्यवस्थापक अस्तित्वात असल्यास, त्यांची विश्वस्त संस्था ही सार्वजनिक विश्वस्त संस्था आहे किंवा कसे?

महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त अधिनियम, १९५० मधील तरतुदीच्या अनुषंगाने केलेल्या वरील चौकशी दरम्यान विश्वस्त अथवा व्यवस्थापक आढळून आल्यास अशा जमिनीचा प्रत्यक्ष ताबा विश्वस्त किंवा व्यवस्थापक यांना देण्यात यावा.

तसेच, महाराष्ट्र सार्वजनिक विश्वस्त अधिनियम, १९५० मधील तरतुदीच्या अनुषंगाने वरीलप्रमाणे चौकशी पूर्ण होऊन त्यास अंतिम स्वरूप प्राप्त होई पर्यंत जमिनीचे संरक्षण शासनातर्फे करण्याची व्यवस्था करण्यात यावी. अशा चौकशीत विश्वस्त अथवा व्यवस्थापक आढळून न आल्यास अशी जमीन शासनाच्या ताब्यात घेण्यात यावी.

ज्या देवस्थान जमिनीवर कोणत्याही देवस्थानाने अथवा कोणत्याही व्यक्तीने दावा केला नसेल तर अशा जमिनीच्या बाबतीत महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ मधील तरतुदीचा उपयोग करावा.

- ४) ज्या देवस्थान जमिनी शासनाने शा.प.क्र. डीईव्ही-२०१०/प्र.क्र.१/ल-४, दि.३०.०७/२०१० मधील तरतुदीनुसार कारवाई करून ताब्यात घेतल्या असतील अशा जमिनी जोपर्यंत संबंधित देवस्थानाला अथवा अशा संबंधित देवस्थानाच्या प्रतिनिधीला हस्तांतरित करित नाहीत, तोपर्यंत अशा जमिनी शासनाच्या ताब्यात राहतील आणि राज्य शासनाने अशा मालमत्तांना संरक्षण दिले पाहिजे.
- ५) सदरहू शासन परिपत्रकान्वये दिलेल्या निर्देशांच्या अंमलबजावणीबाबत केलेल्या कार्यवाहीचा आढावा संबंधित विभागीय आयुक्त यांनी आगामी प्रत्येक महिन्याच्या मासिक बैठकीत घ्यावा. तसेच, विहित सहा महिन्यांच्या कालमर्यादेत याविषयीची कार्यवाही पूर्ण होईल याची दक्षता देखील घ्यावी आणि या अनुषंगाने केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल शासनास सादर करावा.

०२. सदर शासन परिपत्रक, विधी व न्याय विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.१२/का-१७ दि.२६.१०.२०१८ नुसार त्या विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८११०६१२०५१४२४१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(राजेंद्र क्षीरसागर)
शासनाचे सह सचिव

प्रत,

- १) मा.राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मुख्यमंत्री सचिवालय, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ३) मा.मंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ४) मा.राज्यमंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ५) मा.मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ६) अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ७) अपर मुख्य सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) अपर मुख्य सचिव (महसूल), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) प्रधान सचिव, विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
- १०) महालेखापाल (लेखापरीक्षा) (लेखा व अनुज्ञयेता), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर
- ११) जमाबंदी आयुक्त व संचालक, भूमी अभिलेख, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १२) सर्व विभागीय आयुक्त.
- १३) सर्व जिल्हाधिकारी/अपर जिल्हाधिकारी.
- १४) माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- १५) सर्व सहसचिव/ उप सचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १६) सर्व अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, महसूल व वन विभाग, मुंबई.
- १७) मंत्रालयीन सर्व प्रशासकीय विभाग,
- १८) निवड नस्ती (कार्यासन ज-१अ)
